

Институт масличных культур
Национальная академия аграрных наук Украины

**СОВРЕМЕННЫЕ
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ
СЕЛЕКЦИИ ГИБРИДОВ И СОРТОВ
МАСЛИЧНЫХ КУЛЬТУР
И РАЗРАБОТКА ТЕХНОЛОГИЙ
ИХ ВЫРАЩИВАНИЯ**

*Международная научная конференция
(21-23 ноября 2012 г.)*

г. Запорожье

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПОСІВІВ ФЕНХЕЛЮ ЗВИЧАЙНОГО ВІД ШКІДНИКІВ

Фенхель звичайний - цінна ефіроолійна рослина. В його плодах міститься 4-6% ефірної та 18-20% жирної олії. Насіння фенхелю та продукти його переробки знаходять використання в різних галузях промисловості (харчовій, фармацевтичній, парфумерно-косметичній та ін.).

В Україні традиційними зонами культивування фенхелю є західні області та АР Крим. В останні роки, внаслідок стрімкого зростання попиту на сировину, виникла необхідність розширення посівних площ під культурою та її інтродукції до нових регіонів, зокрема південного Степу України.

Успішне культивування фенхелю звичайного на півдні України неможливе без попереднього дослідження видового складу та особливостей розвитку шкідників у посівах, розробки механізмів регулювання шкодочинного впливу до господарсько-безпечного рівня. Для вирішення поставлених задач у 2011-2012 роках проводились наземні обстеження посівів згідно із загальноприйнятими методиками.

Видовий склад шкідників у посівах фенхелю звичайного змінюється досить широко. Посіви можуть заселяти та пошкоджувати різноманітні комахи, які за харчовою спеціалізацією належать до полі- та олігофагів.

У перші роки інтродукції чисельність шкідників у посівах є незначною, спостерігається поступове збільшення щільності заселення посівів, розширення переліку видів комах, пошкодження рослин носить локальний характер та не представляє загрози з господарської точки зору. На підставі спостережень, проведених при інтродукції, можна визначити можливі ризики та розробити заходи для їх попередження ще до введення фенхелю в культуру.

Потенційно найбільш небезпечними для посівів фенхелю звичайного є ґрунтові шкідники (чорниші, ковалики), зонтична міль, коріандровий насіннеїд, клопи (смугастий, прикрашений, зонтичний, ягідний, шавлевий), попелиці, кліщі.

За вегетаційний період рослин фенхелю звичайного можна виділити два критичних періоди по відношенню до шкодочинної активності фітофагів: 1) сходи - формування двох пар справжніх листків (третьа декада квітня - друга декада травня) - рослини характеризуються повільним ростом та розвитком, значну загрозу для посівів представляють ґрунтові шкідники (імаго та личинки чорнишів, коваликів); 2) період генеративного розвитку від появи суцвіття на центральному квітконосному пагоні до досягання плодів (з третьої декади червня по першу декаду вересня) - досить тривалий, включає фази бутонізації, цвітіння, формування плодів та набуття ними стиглості; шкоди посівам у різні фази генеративного розвитку завдають попелиці, зонтична міль, клопи, коріандровий насіннеїд, кліщі.

Дані критичні періоди істотно різняться за характером пошкодження рослин: на першому етапі пошкоджені молоді рослини гинуть, зменшується густина стояння, а отже, і продуктивність посіву; на другому етапі шкоди зазнають переважно генеративні органи фенхелю, що проявляється не тільки у втратах врожаю, а й в погіршенні якості.

Розробка системи захисту посівів фенхелю звичайного від шкідливих комах ускладнюється через відсутність офіційно дозволених інсектицидів. Особливість захисту полягає в застосуванні виключно профілактичних (організаційно-господарських та агротехнічних) заходів з метою створення сприятливих умов для росту та розвитку культурних рослин, а також реалізації природних механізмів саморегулювання агроценозу за допомогою корисної ентомофауни. Звичайно, за своєю ефективністю профілактичні заходи (дотримання сівозміни, правил просторової ізоляції, високий агрофон тощо) не можуть конкурувати з винищувальними. Шкідники значною мірою уникають їх несприятливого безпосереднього впливу за рахунок обмеженого перебування в посівах фенхелю, існування протягом дуже тривалої частини життєвого циклу в посівах інших культур та в природних біотопах.

Успішна боротьба зі шкідниками фенхелю звичайного можлива лише при систематичному та комплексному застосуванні профілактичних заходів.